

Jak se pozná „správný kluk“?

Jaroslav Foglar, František Smrček a Richard Fuchs
v redakci chlapeckého protektorátního časopisu

ZDENĚK BAUER

Představitelé okupační moci se během let 1939–1945 v zásadě shodovali na tom, že germanizace českého obyvatelstva žijícího v Protektorátu Čechy a Morava je realizovatelná. Předpokládalo se, že prostřednictvím systematické propagandy, stabilního ekonomického zajištění dělnické třídy a koordinovaných kulturních požitků se významná část populace přizpůsobí vnucenému statu quo. V případě dospělé části obyvatelstva se počítalo s tím, že „říšská myšlenka“ o germánské nadřazenosti a české podřízenosti bude přijata dílem z pragmatismu, dílem z obav z možné fyzické likvidace.¹ Naproti tomu indoktrinace dětí a mládeže měla být stoprocentní. Každý „správný“ chlapec a děvče měli být od základu převychováni tak, aby jejich příchylnost k Německé říši vycházela z jejich nejnítěrnějšího přesvědčení.²

Demokratická atmosféra meziválečného Československa se vytrácela v průběhu celého roku 1938 a definitivně skončila s mnichovskou dohodou na konci září. V nově ustavené druhé republice se konsenzus masarykovských ideálů rozplynul během několika týdnů. Doposud spíše okrajové projevy nesnášenlivosti a xenofobie se začínaly veřejně vyhrcovat. Cokoli nebylo dostatečně „národní“, čekal nyní zánik nebo výrazná transformace. Nic z toho se nevyhnulo ani zájmovým aktivitám mládeže.

Rozmanité sportovní kluby a spolky mládeže, doposud fungující na liberálním základě, začaly být tlačeny do

sešikovaných nacionálních koalic. V lednu 1939 vznikla unifikovaná organizace Junák, spojující několik do té doby názorově nesourodých skautských komunit: národně socialistické Junáky volnosti, agrárnícké Švehlovy junáky, duchovenstvem řízené Katolické skauty a nejsilněji zastoupený Svaz junáků-skautů RČS, donedávna řízený Antonínem Benjaminem Svojsíkem (1876–1938).³ Rostoucí mezinárodní napětí zároveň odhalilo mělkou zakotvenost skautských ideálů, především v ohotě upřednostnit úzké nacionální zájmy před mezinárodním bratrstvím. Část polských skautů se například zapojila do vojenského zá-

boru Těšínska.⁴ Na Slovensku se řada katolických skautů včetně vedoucích s nadšením připojila k Hlinkově mládeži.⁵

Skauting a sportovní kluby – omezování i zákazy

Politicky se začal chovat i tuzemský sjednocený Junák. Od ledna 1939 byli jeho činovníci vybízeni ke vstupu do pravicové Strany národní jednoty. Členem oddílu se nově mohla stát výhradně „osoba české národnosti, mimořádně i osoba jiné slovanské národnosti“. V oddílech rostlo napětí a nevráživost vůči skautům židovské-

1 BRANDES, Detlef: *Češi pod německým protektorátem*. Prostor, Praha 2000, s. 268–288, 353–380.

2 Významná část tohoto článku je zkrácenou verzí několika vybraných kapitol z knihy Kol. autorů: *Klub vzdávajících dětí. Jaroslav Foglar a Protektorát. Čtenářské kluby, zakázaný skauting a Kuratorium pro výchovu mládeže*. Nakladatelství Zdeněk Bauer, Praha 2018, kde jsou uvedeny další souvislosti i podrobné odkazy na archiválie a další zdroje. Text pro revue *Paměť a dějiny* je rozšířen o část věnovanou Richardu Fuchsovi.

3 Některé další skautské spolky ke spolupráci s Junákem buď nebyly přizvány, nebo s jeho politickým programem nenašly společnou řeč (viz dále).

4 PLAJNER, Rudolf: Z výsluní do stínu. In: *Rudolf Plajner a přátelé*. CD ROM. TDC Junáka, Praha 2001, kapitola Svazoví skauti v druhé republice – viz <http://data-krizovatka.skauting.cz/plajner/04/chapt4.html> (citováno k 20. 2. 2020).

5 MILLA, Michal: *Hlinkova mládež 1938–1945*. Ústav paměti národa, Bratislava 2008, s. 42.

Po vzniku protektorátu se skauti z organizace Junák ještě stihli zapojit do informační kampaně k zavedení pravostranného silničního provozu. Chlapec lepí na sklo automobilu letáček s textem „nyní jen vpravo“.

Foto: ČTK

ho původu i etnickým Němcům. Z některých skautských oddílů byli taková chlapci a děvčata dokonce vyloučeni.

S nečekaným vzednutím protizidovských nálad byl konfrontován i Jaroslav Foglar, známý spisovatel a vedoucí Druhého pražského oddílu Junáka. V létě 1938 tábořil s chlapci na Podkarpatské Rusi. Vzhled a zvyklosti tamních chasidských Židů vyvolaly mezi jeho skauty pozdvižení.⁶ Z tábora se do Prahy vraceli se záso-

bou dehonestujících protizidovských průpovědek, kterým Foglar nevěnoval dostatečnou pozornost. Byla to chyba: v napjaté společenské atmosféře negativní síla takových poznámek nebezpečně rezonovala. V říjnu 1938 přišel do oddílu nováček Holger Heller, židovský uprchlík z Ústí nad Labem. Foglar ho bez jakýchkoliv výhrad přijal. Co však chlapec v následujících měsících mezi členy slavného oddílu kvůli svému původu prožil, to nebyla

posila, ale spíše očistec zesměšňování a opovrhování. Možná důvod navíc, proč ho rodiče začátkem března 1939 poslali jedním ze záchranných dětských vlaků do Anglie.⁷

Po okupaci v březnu 1939 vystřídaly rostoucí vyhrocené národovectví a tendence k autoritářskému státu ještě obtížnější podmínky. Nejvíce na očích byl nejpočetnější Junák, úředně tolerovaný, ale svádějící vnitřní boje se svými zásadami. Aby neprovokovali, junáci dokonce přestali na hlavách nosit širáky – svůj do té doby nejtýpější vnější znak. Pro okupační orgány však představovali pohrobka republiky, skrytě praktikujícího brannou výchovu mimo rámec protektorátní správy. Situace se vyhroutil v roce 1940 na letních táborech. Na některých místech došlo k nočním razím, při kterých ozbrojení nacisté bořili stany a účastníky táborů rozháněli do lesů a polí. Junáka pak už nezachránila ani ochota části jeho náčelnictva doporučovat v rámci skautingu instruktážní příručky organizace Hitlerjugend⁸ a dne 28. října 1940 byl rozpuštěn.

Druhá největší tuzemská skautská organizace – Federace československých skautů – stála už od ledna 1939 stranou hlavního proudu veřejného dění. Formální zánik ohlásila k 1. listopadu 1940. Svaz židovských skautů Techeleth-Lavan úředně zanikl v březnu 1940. Sportovně a tábornický zaměřená YMCA byla tolerována do roku 1942, respektive 1943, kdy byla rozpuštěna. Nejdéle úřady ignorovaly setonovské skauty z Ligy československých woodcrafterů, formálně evidované jako minoritní sportovní klub. Woodcrafteri byli nakonec úředně rozpuštěni až v lednu 1944, kdy boj okupační správy proti

6 DVORSKÝ, Miloš: *Mýtus zvaný Stínadla. Rychlé šipy, Vontové a hlavolam – realita versus fikce*. Třetí, doplněné vydání. Nakladatelství Zdeněk Bauer, Praha 2018, s. 129.

7 ZACHARIÁŠ, Jiří: Jízvy Mnichova na tváři Dvojky. In: Kol. autorů: *Sborník nezávislých foglarovců*, č. 7. Kruh přátel odkazu Jaroslava Foglara – Ostrov, Praha 2018, s. 17–18.

8 PLAJNER, Rudolf: *Výchova mládeže v Říši (K čekatelské zkoušce III. stupně)*. *Činovník*, 1940, roč. 21, č. 8, s. 133–136. V této souvislosti je nutné uvést, že náčelník Rudolf Plajner (1901–1987) po rozpuštění Junáka spolupracoval s odbojem a v roce 1942 byl krátce vězněn. Srov. např. Oldřich Plajner, rozhovor z 26. 1. 2017. *Paměť národa* – <https://www.pametnaroda.cz/cs/plajner-oldrich-1931> (citováno k 20. 2. 2020).

„dekadentní amerikánské romantice“ postoupil do další ideologické fáze.⁹

V období od března 1939 do léta 1942 se okupační moci každopádně podařilo prakticky všechny významnější volnočasové spolky mládeže buď zlikvidovat, nebo jejich aktivity omezit na sportovní činnost. Tolerovány tedy zůstávaly tělovýchovné jednoty včetně socialisticky orientovaných skautů z dělnických tělocvičných jednot (DTJ). Toto výhradně sportovní klubové sdružení navíc v roce 1940 změnilo svůj původní název Skauti DTJ na méně konfliktní označení Rekreční odbory DTJ. Naproti tomu masové tělovýchovné spolky Sokol a Orel byly v letech 1941 a 1942 zlikvidovány jako skryté zdroje protiněmecké opozice. Paradoxní je, že souhlas s činností získal Dorost Klubu českých turistů (KČT), tzv. KáčaTa, jehož oddíly se v pozdějších letech staly důležitým centrem tajných skautských oddílů.¹⁰

Kuratorium pro výchovu mládeže

Způsob, jak měla být v duchu „německé myšlenky“ podchycena česká mládež, se rodil postupně. Svůj vlastní model výběrové mládeže připravovala Vlajka, kolaborantské hnutí českých fašistů. S rozpuštěním této organizace v roce 1943 vzaly však její plány za své. Nacistickou vizí byl celoprotektorátní svaz mládeže pečlivě kontrolovaný německými orgány – podobné organizace totiž fungovaly i na jiných územích ovládaných fašisty. V protektorátu tak vzniklo Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě. Jeho orgánům se následně musely podřídit všechny existující spolky, které chtěly pracovat s mládeží. Kuratorium v zásadě fungovalo jako koordinační centrum, které jednotlivým spolkům dodávalo instrukce k náplni práce, školilo

Slavnostní nástup při propagandistických sportovních hrách na Velkém strahovském stadionu v červenci 1944
Repro: publikace Týden mládeže, 1944

instruktory a provádělo kontroly. Pro české pubescenty a adolescenty ve věku od 10 do 18 let tím vznikl indoktrinační převýchovný systém, pod jehož vlivem měla protektorátní mládež přijmout vizi velkoněmecké Evropy a organicky podporovat tzv. protektorátní vlastenectví.

Kuratorium bylo ustaveno 28. května 1942. První masový zápis české mládeže do jeho registrů probíhal na podzim téhož roku. Od 1. února 1943 se měla mládež rozhodnout, do kterého ze schválených spolků vstoupí, aby mohla plnit předepsané úkoly. K té-

muž dni pak museli rodiče každý rok do Kuratoria přihlásit své děti, které dosáhly deseti let věku. K formálnímu přijetí docházelo vždy k 15. březnu, dni vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Zcela vážně se pracovalo s představou, že česká mládež získá v Kuratoriu nezbytnou průpravu pro svůj dospělý život v letech 1960–1970 – až do tak vzdálené budoucnosti projektanti a ideologové výchovného programu Kuratoria hleděli. Vzorem pro Kuratorium se stala organizace Hitlerjugend, z jejíhož mnohaletého know-how čerpali jeho instruktoři

9 Blíže viz Kol. autorů: *Klub zvědavých dětí*, s. 62–74. Viz také BALAJKA, P.: O židovském skautingu s Jitkou Radkovičovou – Tiki. *Obecní noviny Židovské obce v Praze*, březen 2017, s. 22–23 – viz https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads.mangoweb.org/shared-prod/skauskystyinstitut.cz/uploads/2015/01/Obecní_noviny_6_2017.pdf (citováno k 20. 2. 2020).

10 Blíže viz Kol. autorů: *Klub zvědavých dětí*, s. 74, 135–137, 256–265.

Uvnitř Kuratoria

Na Senovážném náměstí naproti Jindřišské věži stojí masivní pětipatrová budova s dlouhou řadou oken a velkým portálem. Provoz z blízkého Václavského náměstí je slyšet až sem, neproniká ale za zdi tohoto domu, který je naplněn prací, chvatem a spěchem. Musela jsem vystoupat až do třetího patra, abych se dostala do oddělení, jehož zaměstnanci mne pro vás měli informovat. Mnoho mladých lidí prošlo okolo mě, prohlížela jsem si je a hned jsem musela konstatovat, že je nelze zařadit k obvyklému typu mladých Čechů, které člověk běžně potkává na ulici. Žádné výstřední oblečení, nakrátko ostříhané vlasy, správné rovné držení těla. K vidění je také nová uniforma Kuratoria, šedo zelený oděv stříhu podobného uniformě Hitlerjugend, na červené rukávové pásce černá orlice Kuratoria.

Napřed musím říci, že všichni vedoucí a referenti oddělení ovládají německý jazyk, a tak nebylo dorozumění těžké a zakrátko mi bylo jasné také uspořádání tohoto domu (to je přece to první, co člověka zajímá). V prvních pěti patrech je pět oddělení, která jsou zařízena po vzoru a zkušenosti německého vedení mládeže. I. patro má na starosti celkovou organizaci, jeho vedoucí se jmenuje Krigar (německým poradcem je zde Hauptgefollgschaftsführer Krieghoff), II. patro je zodpovědné za tělovýchovu české mládeže a šéfuje mu prof. Sláma (německý poradce Hauptgef. Hans), III. patro odpovídá našemu hlavnímu oddělení III a pod vedením Jana Nepomuka Pipoty řídí duchovní výchovu (německý poradce dr. Krannich, za kulturní kroužek Gef. Hoffmann), IV. patro vedené Karlem Žaludem (německý poradce Oberbannführer Gladrow a Stammführer Marschner) se stará o sociální oblast, V. patro – stavební oddělení je ve stadiu vzniku (německý poradce Ing. Schnitter). Šéfy poradci jsou vám známí Oberbannführer Schaschek a vedoucí jeho kanceláře a zároveň jeho zástupce Oberbannführer Willi Dressler. Všichni poradci a poradkyně jsou příslušníky štábu Befehlsstelle (ústředí Hitlerjugend, pozn. autora) a zodpovídají se šéfovi Befehlsstelle, oblastnímu vůdci Knoopovi.

Důležité referáty, např. služba mimo instituci, jsou přímo podřízeny generálnímu referentovi dr. Teunnerovi, kterému přísluší inspekce krajů, referát školení a tábory,

Budova bývalého ústředí Kuratoria na pražském Senovážném náměstí. Současný stav.

Foto: autor

hlavní referát školy a hlavní dívčí referát pod vedením slečny Valáškové. Německou poradkyní je Hauptmädelführerin (vůdkyně dívčí organizace Bund Deutscher Mädel, dívčí odnože Hitlerjugend, pozn. autora) Traute Böhmová.

Zájmy státu zastupuje dr. Keller jakožto šéf prezidia s vlastním oddělením. Předsedou Kuratoria je ministr pro lidovou osvětu a propagandu Emanuel Moravec.

Kdybch vás nyní informovala o všech odděleních zvlášť, spotřebovala bych příliš mnoho papíru. Samostatné referáty pro film, rozhlas, fotografie, aktivní propagandu (tj. organizování propagandistických akcí, pozn. autora), knihovny pro mládež či interní školení s nemalým počtem zaměstnanců mohou překvapit každého, kdo se už léta zaměřuje na úsporu materiálu a lidských zdrojů. Tiskové oddělení je rozsáhlé: zahrnuje redakční vedení chlapeckého listu *Zteč*, který vychází každých čtrnáct dní, a noviny *Dívčí svět* a *Správný kluk*. Vlastní, pravidelně vycházející informační služba dodává všem českým novinám zpravodajský materiál. Při obchůzce světlými prostory kanceláří pozná člověk ještě nejednoho vůdce mládeže, jakým je kupříkladu vedoucí kulturní práce, který vede akci *Ukaž, co umíš* a kulturní výchovu. V místnostech si ihned povšimneme sloganů napsaných velkými písmeny: „Největší disciplína s největší svobodou“ nebo „Pracuj nad míru“.

Sociální práce je rovněž rozsáhlá. Zřízení domovů mládeže bylo probuzeno k životu prostřednictvím nařízení protektorátní vlády. Plánuje se otevření domovů pro mladistvé, kteří se z profesních nebo studijních důvodů musí zdržovat mimo domovy rodičů, jakož i zřízení rekreačních táborů a ubytoven. Pro vzdělávání vychovatelů byla vytvořena tříměsíční škola, jejíž první kurz končil 31. března [1944]. Budoucí vychovatelé domovů se v továrnách a školách dalšího vzdělávání seznamují s prací a školením učňovského dorostu, se zařízeními v domovech Hitlerjugend a po absolvování praxe skládají zkoušku, která je opravňuje k výkonu povolání vychovatelů v domově. Heimführer (správce domova, pozn. autora) Achatz z Brna našel v tomto odvětví bohaté pracovní pole.

Při odchodu z Kuratoria jsem byla nemálo dojata. Překvapení a všechny ostatní myšlenky a smíšené pocity byly ale překryty pevnou jistotou, že zde roste hnutí, které českou mládež dříve nebo později ve své celistvosti strhne a udělá z ní zralé lidi přístupné ideji Říše.

Zdroj: KASPAREK, Erika: Das Kuratorium für Jugenderziehung in Böhmen und Mähren. In: *Die Karlsbrücke. Frontmitteilungsdienst für die im Felde stehenden Führer der Hitler-Jugend aus Böhmen und Mähren*, 1944, roč. 1, č. 5, nestránkováno (překlad autor).

Titulní obálka časopisu *Správný kluk* z roku 1944
Foto: archiv autora

převýchovné metody. Řízením Kuratoria byli ve většině případů pověřeni čeští kolaboranti, někteří lidé však byli na důležitá místa ve struktuře této organizace dosazeni pro svou odbornost. Samozřejmě ale pouze za předpokladu, že šlo o osoby dostatečně loajální. Faktickým vlivem na chod organizace disponovali němečtí supervizoři z prostředí sudetoněmecké Hitlerjugend. V mnoha případech se jednalo o bilingvní české Němce, inklinující už od 30. let k nacionálnímu socialismu.

Převýchovy české a moravské mládeže mělo být dosaženo drilem ideologických přednášek, propagandistických akcí, „zglajchšaltovanými“ tiskovinami vydávanými v masových nákladech a také zapojením mládeže do různých sportovních aktivit. Kuratorium rovněž pořádalo pracovní tábory nebo mládežnické brigády. V závěru války pak dospívající mládež navelelo na budování zákopů, na odklizení trosk po spojeneckých náletech a také na veřejné trzny

organizované po náletech. Velkolepě byly prezentovány několikadenní Dny mládeže, probíhající v létě 1943 a 1944 na strahovském stadionu v Praze.

Základní činnost Kuratoria ovšem spočívala v tzv. povinné službě mládeže. V praxi se jednalo o dvouhodinové schůzky organizované jednou za týden a řízené proškolenými instruktory. Schůzky měly dílem sportovní, dílem ideologickou náplň a účast na nich byla pro české děti povinná.

Tam, kde Kuratorium dobře fungovalo, mohlo být těžké se jeho aktivitám vyhnout. Z různých důvodů to ale neplatilo všude. Ať již pro nedostatek vedoucích a chabé materiální zázemí v některých odlehlejších oblastech Čech a Moravy, či pro různé obstrukce nemalé části obyvatelstva. Do května 1944 se orgánům Kuratoria podařilo zapojit asi půl milionu dětí a mladistvých, tedy zhruba polovinu tuzemské české populace narozené v letech 1925–1935. Vyššího počtu členů už s narůstajícími válečnými problémy organizace nedosáhla.¹¹

Hlavními převýchovnými periodiky Kuratoria byly časopisy *Zteč* a *Správný kluk*. Čtrnáctideník *Zteč* byl určen dorostu ve věku od 15 do 18 let. Osobní patronát nad ním držel sám Emanuel Moravec, ministr školství a lidové osvěty protektorátní vlády a předseda Kuratoria, který dohlížel na vytváření zásadních ideologických titulků a otiskovaných hesel. Stejnou periodicitu měl *Správný kluk*, určený chlapcům pod 15 let. Pro něžné pohlaví nějakou dobu vycházel *Divčí svět*. Kuratorium také podporovalo vydávání „vhodných“ neperiodických publikací. V letech 1943–1945 například iniciovalo publikaci celkem 42 sešitů *Knihovny pro mládež* s českými překlady úderných německých propagandistických románů. Údajně vycházely v desetitisícových nákladech. Přesný počet výtisků lze však jen těžko určit, stejně jako není

možné generalizovat jejich skutečný dopad na masy české mládeže.

Jisté je, že technická i obsahová úroveň periodik Kuratoria značně pokulhávala za jinými dobovými tiskovinami. Tisk měl neatraktivní novinovou kvalitu, takže fotografie byly někdy jen obtížně rozeznatelné. Časopis *Správný kluk* si řada českých chlapců kupovala jenom proto, že žádný alternativní titul neexistoval.

Zvláště starší hoši dokázali skrytou germanizační propagandu přinejmenším v nějaké míře dešifrovat a v časopisech četli jen některé články. Svěpomocí se tak v praxi učili kritickému hodnocení dobových masmédií. Mladší chlapci takovou rozlišovací schopnost ještě neměli a snáze se stávali statisty ideologické hry kuratoristů.¹²

Jaroslav Foglar

Autor známý zálesáckým příběhem *Hoši od Bobří řeky*, mysteriózní chlapeckou detektivkou *Záhada hlavolamu* a především komiksovými příběhy *Rychlých šípů* se narodil v pražském Podskalí 6. července 1907. Pominem-li kratičkou epizodu, kdy jako 12letý navštívil několik skautských schůzek, byl až do svých 17 let dítětem ulice. Do skautského oddílu vstoupil v pravém slova smyslu teprve ve věku, kdy se z něho zpravidla odchází. Tím angažovaněji se ale jako vedoucí zapojil. Velký milovník knih žijící ve světě vlastní fantazie se brzy pokoušel o vlastní tvorbu. Písemný projev i editorkou epizodu si postupně vybrousil při vedení oddílových kronik. Díky svému nadšení a neotřelým nápadům začal externě spolupracovat s respektovaným nakladatelstvím Melantrich. Začátkem roku 1938 opustil své dosavadní úřednické zaměstnání a nastoupil do nakladatelství na plný úvazek, zatím jen na zkoušku do propagačního oddělení.

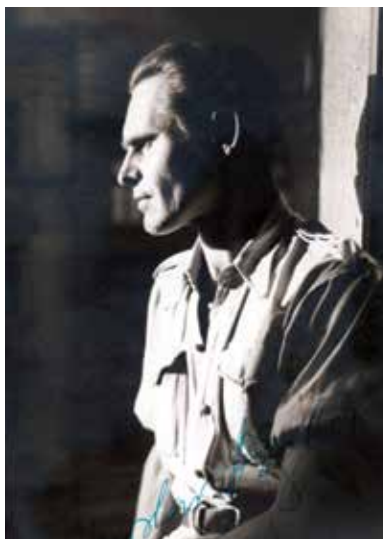
11 ŠPRINGL, Jan: Protektorátní vzor mladého člověka. Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě (1942–1945). *Soudobé dějiny*, 2004, roč. XI, č. 1–2, s. 156.

12 Podrobněji viz Kol. autorů: *Klub zvědavých dětí*, s. 159, 180–208, 215, 224, 274–278.

Teprve koncem roku 1938 se jako 31letý konečně z reklamního textaře stal redaktorem mládežnického časopisu *Mladý hlasatel*. V redakci byl zodpovědný za komunikaci se čtenáři. Prostřednictvím systému mikrokolektivů, zvaných čtenářské kluby, vybízel jejich členy, aby svůj volný čas využívali produktivním a smysluplným způsobem, kterým zušlechťí své charaktery. Aby jeho návrhy byly maximálně inspirativní, na zadní straně *Mladého hlasatele* pravidelně vycházelo pokračování komiksových příhod údajně nejvzornějšího čtenářského klubu Rychlé šípy. Mladí čtenáři jejich sugestivním příběhům propadli do té míry, že věřili ve skutečnou existenci této fiktivní pětky chlapců.

Náklad časopisu výrazně rostl také díky tomu, že se do čtenářských klubů začali hlásit skauti z rozpuštěného Junáka. Do jara 1941 už s redakcí komunikovalo 24 600 klubových mikrokolektivů. V květnu 1941 však bylo vydávání *Mladého hlasatele* zastaveno. Dilem pro nedostatek papíru, dilem pro nelibost, kterou čtrnáctideník opakovaně vyvolával u úřadů. Přes vydavatelské úlitby v podobě několika pravidelných stránek propagujících němčinu, Hitlerjugend a protektorátní vlastenectví spočívalo těžiště časopisu nadále v neideologických textech na téma sport, modelářství a dobrodružná četba.

Díky velkorysosti ředitele Melantrichu Jaroslava Šaldy mohl Foglar na část úvazku v nakladatelství zůstat jako technický redaktor. O pokračování svých klubů se pokoušel v časopise *Rozhlas mladých*, vydávaném Českým rozhlasem. Naneštěstí se zahájení této spolupráce krylo s příchodem zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha do Prahy, v jehož důsledku rozhlas ztratil poslední zbytky autonomie. K resuscitaci čtenářských klubů na stránkách *Rozhlasu mladých* tak nikdy nedošlo. Foglar pouze, vázán dohodou, připravoval pro rozhlas mezi zářím 1941 a červnem 1943 scénáře pořadu *Klub zvědavých dětí*. S postupem času bylo však čím dál zřejmější,

Jaroslav Foglar v roce 1942

Foto: Paměť národa

že ho tato práce neuspokojuje. Tím více se upínal k mimopracovní činnosti ve svém oddíle, který po zákazu Junáka fungoval pod hlavičkou Dorostru KČT.

S podzimem 1942 se objevil první hmatatelný projev činnosti pozvolna se rodícího Kuratoria – časopis *Zteč*. Tisk časopisu byl nucen Melantrichu, odkud také Foglar dostal nabídku ke spolupráci. Dne 20. října 1942 si do deníku zapsal: *Volá red[aktor] Mach, abych udělal dobrodružnou stránku pro Zteč. Mám k němu přijít ve 4 hodiny. Pumík (Foglarova matka, pozn. autora) je příjemně překvapen zprávou o Zteči. Doma prý zprvu zavládlo nadšení, že se po více než roce přežívání rysuje nějaká větší práce pro tištěný časopis. Foglar však záhy pochopil, že s redakcí Zteče společnou řeč nenajde. Z námětů, které si ke spolupráci připravil, zpracoval jen čtyři povídky, z nichž každá byla horší než ta předešlá. Po listopadu 1942 už se Ztečí nechtěl mít nic společného.*

Až po více než dalším půlroce se Foglarovi naskytla jiná nová možnost k obnově čtenářských klubů. S jarem 1943 začalo naplno fungovat Kuratorium, postrádalo však adekvátní komunikační prostředek zacílený na mladší hochy. Od června se jím měl

stát kuratoristy ovládnutý brněnský časopis *Kulíšek*, nyní přejmenovaný na *Správného kluka* a s nově ustavenou pražskou redakcí. První číslo vyšlo 7. července 1943. Ačkoli se časopis nijak netajil svým účelem popularizovat povinnou službu mládeže, v prvních měsících své existence pracoval s otevřenou propagandou úsporně. Foglar zde opět začal vést korespondenci s mikrokolektivem a na klubové stránce pro ně připravoval doporučující program. Kampaň se vyvíjela zdařile. Jen v prvních dvou týdnech došlo do redakce přes 200 přihlášek. V polovině srpna 1943 bylo už zaregistrováno přes 1100 čtenářských kroužků (označení „klub“ kuratoristé odmítali) a jejich počet rostl i v dalších měsících.

S otiskováním příhod Rychlých šípů na stránkách *Správného kluka* Foglar nepočítal. Návrat svého legendárního obrázkového seriálu si schovával pro případné obnovení *Mladého hlasatele* nebo na jiné vhodné období. K propagaci čtenářských kroužků *Správného kluka* vytvořil zcela nový příběh, nazvaný *Svorní gambusini*. Seriál neměl žádné vysoké ambice, svůj účel ale plnil. Stejně jako si v něm čtveřice fiktivních chlapců založila svůj kroužek „gambusínů“ (Foglarův termín pro veselé kluky, nezbedy apod.), žádaly nyní o zápis mezi kroužky *Správného kluka* další a další skupiny chlapeckých čtenářů z různých míst protektorátu.

Foglar předpokládal, že kroužky budou fungovat na bázi dobrovolnosti. Redakce jim bude poskytovat určitý inspirativní mentoring, ovšem bez ideologických zásahů. O nic takového ale Kuratorium zájem nemělo. Foglar začal pozvolna tušit, že byl do redakce přizván jen kvůli svému renomé jako reklamní lákadlo na čtenáře.

Vnucovat kroužkům povinný program Kuratoria odmítal, přestože byl opakovaně upozorňován, že má svůj přístup změnit. Nepodvolil se, nakonec tedy v třetím únorovém týdnu roku 1944 dostal jednostrannou výpověď. Bylo mu doporučeno, aby už do redakce na Senovážném náměstí raději vůbec nechodil, a agendu měl

„ŠTIKA A PERMONIČEK SE SEZNAMUJÍ S VENDOU A MEDVIDĚTEM.“

OBSAH PŘEDCHOZÍHO PŘÍBĚHU:
HOŠI ŠTIKA A PERMONIČEK SI SMLUVILI ZALOŽENÍ ČTENÁŘSKÉHO KROUŽKU A CHTĚJÍ SI ZA TÍM ÚČELEM NALÉZT NA HRŠTÍ PŘI POVINNÉ SLUŽBĚ DALŠÍ 2 KAMARÁDY. CESTOU NA HRŠTĚ JSOU SVĚDKY JAK CIZÍ DVA VÝROSTKOVÉ VZALI DVĚMA HOCHNŮM KOPACÍ MÍČ A UTEKLI S NIM PŘES ZEDĚ. ŠTIKA, PERMONIČEK I OBA POŠKOZENÍ HOŠI DAREBÁKY MARNĚ PRONÁSLEDOVALI. VÝROSTCI ZMIZELI VE DVORECH ZA ZDÍ. HOŠI SI UMLOUVAJÍ, ŽE PO UKONČENÍ DVOUHODINOVÉ SLUŽBY SE DAJÍ DO PÁTRÁNÍ PO NICH.

ANI SE JEŠTĚ NEZNÁME! JÁ JSEM ŠTIKA A TADY JE PERMONIČEK. KAŽDÝ MU TAK U NÁS ŘÍKA.

JÁ JSEM VEND A ZACHA TO JE NŮJKAMAM MEDVIDĚ.

DÁVÁM NÁVRH, ABYCHOM ZALOŽILI SPOLU ČTENÁŘSKÝ KROUŽEK, SPRÁVNĚHO KLUKA!

SOUHLASÍME: DÁME SI NÁZEV „SVORNÍ GAMBUSÍNÍ“.

„MY JSME SVORNÍ GAMBUSÍNÍ. TYDLIDLÁ, TYDLIDLUM. PRACOVAT OCEM, NEJSME UŇ. TYDLIDLÁ, TYDLIDLUM!“

„POZOR!“ VÍTÁM VÁS NA DVOUHODINOVÉ POVINNÉ SLUŽBY.

TEMPO! TEMPO! RYCHLEJI, AŽ VYHRAJEME!

TEMPO! TEMPO!

AŽ BUDE VOLNO, PŘIJĚTE VŠICHNI KE BRANCE DO ROHU OHRADY. MÁM DOLEŽITOU ZPRÁVU ŘEČNI TO OSTATNÍM.

AŽ BUDE VOLNO, MÁME PŘIJÍT K BRANCE. ŠTIKA PRÝ MÁ NĚJAKOU ZPRÁVU.

MLUVÍ O NĚJAKÉM ŠIKÉJZOV. PŘEMEL PRÝ OD NĚKUD KOPACÍ MÍČ. TO JE JISTĚ JEDEN Z TĚCH DVŮ DAREBŮ, KTERÍ VÁH MÍČ VZALI. PÁDU JEŠTĚ NA VYZVĚDĚ POČMEJTE ZDE!

TAK NEZAPOMĚŇ, ZÍTRA V ŠEST VEČER HRAJEME S MÍČEM NA ČERVENÉM PLÁCKU!

TO JSME SI DNES PĚKNĚ ZACVIČILI! A NA TEN ČERVENÝ PLÁCEK SI ZÍTRA DOŠLÁPNEME!! A JEŠTĚ DNES VEČER NAPIŠEME PŘIHLÁŠKU NAŠENO KROUŽKU DO „SPRÁVNĚHO KLUKA“.

NAPIŠ TU PŘIHLÁŠKU PŘESNĚ PODLE TOTOHO VZORU TADY V PRVNÍM ČÍSLE

TEĎ KDYBYCHOM TAK JEŠTĚ OBJEVILI NĚKDE PRO NÁS NĚJAKOU KLUBOVNU!

Píše J. Foglar, kreslí M. Cermák

(Pokračování)

Ukázka z Foglarova kresleného seriálu Svorní gambusíní

Repro: Správný kluk, 4. 8. 1943

Jaroslav Foglar *Mezi nebem a zemí*

Olaf Raben seděl na kraji dřevěné plošiny a díval se do zalesněných dálek před sebe. Hluboko pod ním se kývaly a šuměly špičky jehličnatých velikánů, které přikrývaly skály, propasti a rozervaná údolí s vodopády i tichými tůňemi. A jen betonové pilíře, z nichž mnohé ještě v dřevěném bednění, vyhlédají z hloubek a jejich mokřý pach se mísí do vůně dřeva a pryskyřice.

Stavba lanové dráhy. Nejdelší lanové dráhy světa! V jejích vozíčkách se bude dopravovat železná ruda z Kristinebergu až do Bolidenu. Přes hory a propasti, přes peřeje a vrcholky stromů, 96 kilometrů vzdušné čáry, s lany na 515 pilířích, s deseti mezistanicemi!

V Olafově jemné tváři plá výraz hrdosti a pýchy nad tím dílem. Vždyť jeho otec je zde jedním z hlavních inženýrů a mnohý plán této stavby vyšel z jeho hlavy a dovedných rukou!

Je večer, dělnictvo již odešlo a Olaf je zde sám na dřevěné plošině rozestavěné čtvrté stanice. Až se ještě více setmí, sestoupí po žebříčích dolů a půjde za otcem-inženýrem do stavební kolonie, asi z kilometry vzdálené. Teď zde však chce ještě chvíli sedět a dívat se do červánků.

Kdesi dole ve spleti trámů se nyní ozvaly lehké kroky a plošina se jimi neznatelně zachvívala. Olaf se znepokojeně ohlédl za sebe. Kdosi jde sem k němu nahoru. Kdo je to? Teď tu přece už nikdo nemá být!

Ve dveřích provisorní budky na plošině se nyní objevil Arvi Strommsön. Olafovu tvář přejel mrak nevole. Obrátil se zase zpět k výhledu na lesy. Arvi je synem starého Strommsöna, dříve dělníka, nyní nočního hlídače na tomto úseku stavby. Olaf měl s Arvim již mnoho hádek a několikrát se důkladně setkaly také jejich pěsti. Nebyli spolu nikdy přátelé.

„Je večer a nikdo už nesmí být na stavbě! Co tu děláš?“ řekl ledově Arvi.

„A co zde děláš ty?“ odsekl Olaf, aniž se otočil.

„Jsem ve službě! Hlídám s otcem – víš to dobře!“

Teď se Olaf teprve otočil, vstal a pokročil k Arvimu. Jeho tvář plála ještě větší hrdostí, když pravil: „A já jsem synem hlavního inženýra!“

„Ani kdyby tvůj otec byl ředitelem stavby, nesmíš tu být po skončení práce! Znáš přece předpisy! Rozkazují ti, jdi hned dolů a do kolonie!“

Olaf zrudl zlobou. „Nebýt mého otce a ostat-

ních inženýrů, museli byste vy, dělníci, vozit rudu až do smrti po kopcích a roklích, stovky kilometrů, dít se jako otroci!“

„A nebýt dělníků,“ pravil klidně Arvi, „stavěli by si inženýři lanovku tisíc let a ještě by nebyla hotová! Ale teď se syp odtud, honem, honem, než udělám udání! Slyšel jsi můj rozkaz? Jsem ve službě!“

V Olafovi všechno vře. Celá jeho bytost prahne po pomstě za pokoření. Dříve než si to uvědomil, vylétla jeho pravička a zasáhla prudce Arviho bradu.

Arvi, nepřipravený na tento záhudný výpad, se zapotácel několik kroků k dřevěné budce. Ale co to dělá Olaf? Nasazuje hák pro dopravu nákladů na lano, odráží se prudce od plošiny a sjíždí ve volném závěsu tam kamsi do hloubky k pilíři číslo 209.

Doprava osob je tímto způsobem zakázaná, háky zde slouží jen k přepravě staviva z mezistance na nejbližší pilíře. Také žádný rozumný dospělý člověk by se této krkolomné a šíleně nebezpečné cesty neodvážil! Olaf se drží háku jen holýma rukama a sjíždí nad závatnou prohlubní asi 200 metrů vzduchem k pilíři. Ví o zákazu i nebezpečnosti tohoto kousku, ale musí ukázat Arvimu, že se nebojí ani jeho, ani nebezpečí této vzdušné cesty. Těch dvacet či třicet vteřin jízdy přece vydrží držet se háku, klouzajícího dolů po lanu.

Olaf ale neví, že nepřistane dole na malé plošině pilíře, kde se má hák samočinně i se svým nákladem zvolna zabrzdit „Olafe! Olafe Rabene! Nedojedeš k pilíři!“ slyší za sebou v hukotu proudu vzduchu úzkostlivý hlas Arviho. „Na laně je uprostřed protilano, zarazíš se tam! Olafe – slyšíš?“

Už je však pozdě. Bylo pozdě už vteřinu po tom, jak se Olaf odrazil od plošiny. Žádná slova ho už nemohla vtáhnout na pevnou půdu!

Silný náraz prudce sjíždějícího háku do překážky na laně rozkómal divoce Olafovo tělo, visící jen za ruce na spodním konci háku, v polovině dráhy. Ruce se pevněji sevřely a zapraskalo v nich. Strašlivá bolest a únava v ramenech i v loktech a dlaních se Olafa zmocnila a leknutí ochromilo jeho duši.

A dole šumí klidně v hloubce špičky stromů, naklání se ve večerním větříku sem tam a voda kdesi hučí.

Co teď? Co teď? Nemůže ani zpět nahoru na stanici, ani dolů k pilíři. Olafův mozek vypovídá službu.

„Arvi Strommsöne, pomoc!“ zavzlykne v smrtelné hrůze. Cítí, že vydrží snad už jen několik vteřin v tom pekelném závěsu. Ruce

ochabují, jako by byly rvány v ramenech z těla, dlaně se křečovitě svírají a srdce buší jako zvon.

„Arvi Strommsöne, pomoc!“ šumí jeho výkřik tmícím se krajem po vrcholcích stromů a topí se v hukotu vody.

A syn hlídače, s dosud pálicí bolestí v tváři, ve víru několika drahocenných vteřin, překotně uvažuje. Než by se dostal na pilíř a stáhl protilano, bránící Olafovu sjezd, uplynula by nejméně čtvrt hodina. Tak dlouho Olaf nevydrží držet se háku! Kvapně vybírá mezi složenými háky zde na plošině hák určený pro těžké náklady a upravený pro brzděnou jízdu. Připevňuje se k němu kováním opaskem a přivazuje ještě ohromný balík silného provazového lana. Snad se to podaří!

„Olafe, jedu!“ volá, „drž se ještě chvíli!“

„Neudrším se už!“

„Musíš!“ Arviho hlas přemáhá hrůzu a zní velitelsky.

Dojíždí zvolna k umdlévajícímu Olafovi a napřahuje k němu obě ruce, aby ho nárazem nesrazil.

Nastává několik vteřin zoufalé práce nad úděsnou hloubkou. Olafovy ruce ochably a pustily se háku. V zápětí ale pud sebezáchraný mu ještě v podvědomí káže, aby se křečovitě chytil Arviho. Drží se ho, ale také Arvi pracuje celým tělem na jeho záchraně. Sevřel ho do svých nohou jako do kleští, levou rukou ho drží za límec kabátu a pravou rukou rozbaluje kotouč provazového lana. To letí svým volným koncem dolů.

„A teď se chyt!“ křičí Arvi na Olafa. Ten opatrně jednou a potom i druhou rukou se pouští Arviho obleku a chápe se zavěšeného provazu. A zvolna se spouští k zemi. Arvi se odepíná z opasku a následuje ho.

Lano nedosahuje země, končí několik metrů nad špičkami nejvyšších stromů. „Musíme seskočit do větví!“ určuje Arvi a Olaf už tam padá, neboť se neudržel na rozkymáceném konci lana. Zapadají do stále hustších a silnějších větví, které mírní jejich pád. Jehličí odírá jejich tváře, větve je zraňují, ale pád je zastaven. Z poloviny stromu slézají hoši již zvolna a sami.

„Jaký jsi správný chlapík! Děkuji ti!“ mluví pak dole na pevné zemi Olaf k Arvimu a tiskne mu vděčnou ruku.

„Správný chlapík! Správný chlapík!“ budou zpívat vagonky s rudou, kdykoliv přejedou to místo smrti na lanu.

Dravý pták pluje nad špičkami jedlí a smrků.

A lesy šumí a voda zpívá kdesi přes peřeje.

Zdroj: Správný kluk, 7. 7. 1943

ČTENÁŘSKÉ KROUŽKY „Správneho kluka“

Po Foglarově vyhazovu z redakce časopisu *Správny kluk* se mění účel čtenářských kroužků. Jen máloco o tom vypovídá tak přímočaře jako srovnání staré a nové hlavičky klubových stránek časopisu.

Jaroslav Foglar s chlapci svého oddílu při odchodu z kuratorního Týdne mládeže v létě 1944

Repro: *Správny kluk*, 1943 a 1944.
Kol. autorů: Klub zvědavých dětí

předat telefonicky. Bezprostředně po jeho odchodu prodělal *Správny kluk* ideový přerod. Rychle se zradikalizoval a ze čtenářských kroužků se stala prodloužená ruka povinné služby mládeže. Komiks *Sborní gambusni* byl zastaven, šéfredaktor František Smrček se ho neúspěšně pokusil nahradit vlastním seriálem *Lví srdce*, nekonzistentním příběhem o skupině chlapců důsledně fungující v intencích protektorátního Kuratoria. Kreslířem obou seriálů byl Bohumír „Mírek“ Čermák (1910–1973).¹³

Foglar před povinnou službou nemohl utéct ani v činnosti vlastního oddílu: pravidelná týdenní cvičení a přednášky musely probíhat v každé skupině Dorostu KČT. I zde se ale Foglar odmítal zapojovat víc,

než bylo nezbytně nutné. V Dorostu KČT mezitím začalo působit tolik tajných skautů, že se organizace na jaře a v létě 1944 dostala na hranu revolty. Mělo to své důsledky: několik tajných skautů bylo pozatýkáno, jeden vzpurný kuratorista byl dokonce popraven.¹⁴ Sám Foglar s obavami očekával převedení na nucené práce nebo zatčení, k ničemu z toho už ale nedošlo – rozpad Protektorátu Čechy a Morava byl rychlejší. Kvůli činnosti v tiskovinách Kuratoria ho pak v bezprostředně poválečných letech nikdo nevyšetřoval.¹⁵ Zemřel v roce 1999.

František Smrček

Na místě šéfredaktora časopisu *Správny kluk* ponechali kuratoristé

i po Foglarově nuceném odchodu mladého Františka Smrčka. Narodil se 9. září 1923 v chudé české rodině ve Smržovce na Jablonecku. Drobné texty publikoval v různých dětských časopisech údajně už od svých dvanácti let. S příchodem puberty si začal více všímat veřejného života a také přispívat do velkých celostátních deníků (*České slovo*, *Národní listy*, *Venkov*, *Lidové noviny* aj.). Zpočátku inklinoval k levicovému dělnickému proudu. Osobně pociťoval sociální nerovnost, bídu a nezaměstnanost, se kterou meziválečná politická reprezentace nedokázala nic udělat. S velkou pílí a nasazením se zdokonaloval v novinářském řemesle, zlepšoval své znalosti němčiny i jiných jazyků a rozšiřoval si kulturní

13 (stg): Bohumír Čermák. In: FOGLAR, Jaroslav: *Pod vlajkou Devadesátky*. Ostrov, Praha 2012, s. 154–155.

14 Kol. autorů: *Klub zvědavých dětí*, s. 256–272, 282.

15 Tamtéž, s. 308–309.

„Lvi srdce“ odcíňuje proní vražku.

Kreslí M. Cerman, píše Fr. Smrček.

Ukázka ze Smrčkova kresleného seriálu Lvi srdce

Repro: Správný kluk, 5. 4. 1944

rozhled. V roce 1938 ho perlustrovala prvorepubliková policie, když se hlasitě připojil ke stížnostem chudých textiláků. Mezi roky 1940 a 1941 byl v kontaktu s mladými komunisty z Podkrkonoší. Za to pak byl jičínským Gestapem surově vyslýchán.

Později se začal přiklánět naopak k pravicovým katolickým konzervativním literátům, od kterých přejal názor, že meziválečná republika byla příliš liberální. Nejpozději od února 1942 působil z vlastního přičinění jako velice agilní zpravodaj a člen redakční rady mladoboleslavské přílohy *Listu mladých*, vydávaného Národním souručenstvím, jediným povoleným českým politickým hnutím na území Protektorátu Čechy a Morava. Ve zprávách, které Smrček v druhé půli roku vyhotovil pro vznikající Kuratorium, se projevoval jako zdatný obhájce protektorátního vlastenectví, za což byl navržen do centrální pražské redakce *Listu mladých*. Když se pak ukázalo, že iniciativně už nějakou dobu publikuje drobné články o mládeži v různých celonárodních tiskovinách, nebyl žádný důvod, proč ho víc neangažovat. Chyběla mu snad jen výraznější redakční praxe a související dovednosti, v kterých se ještě musel zlepšit. Po stránce ideologické i organizační byl však už zjevně schopen samostatného vedení.

Formálně vstoupil František Smrček do služeb Kuratoria 17. června 1942. Pracovně byl zařazen do skupiny III (duchovní výchova), oddělení Tisk. V červenci 1942 se účastnil prvního výcvikového tábora, který byl pro funkcionáře organizace uspořádán na Slapech. *List mladých* se mezitím dostal zcela pod kontrolu kuratoristů a v září 1942 se transformoval ve zmíněnou *Zteč*. František Smrček s její redakcí nadále spolupracoval a současně patřil i mezi přispěvatele brněnského dětského časopisu *Kulíšek*. A právě tehdy, na prahu plnoletosti (zletilost byla z původních 21 let snížena na současných 18 let teprve v roce 1950), dostal v létě roku 1943 příležitost řídit jeden ze dvou hlavních časopisů Kuratoria. Obdržel černou kuratorní uniformu,

František Smrček a děti z Foglarova oddílu při Smrčkově formální inspekci v létě 1943. Při uvítacím nástupu dokonce netrval ani na povinném pozdravu se zdviženou pravíci.

Repro: Kol. autorů: Klub zvědavých dětí

kteřá posílila jeho pocit osobní důležitosti i víru, že němečtí nacisté se o českou mládež dobře postarají. Ať už si ale od nového místa sliboval cokoliv, zůstal jen poslušnou loutkou. Na druhou stranu však, když byl v létě 1943 pověřen kontrolou Foglarova tábora, během jehož návštěvy okamžitě poznal, že jde o tajný skautský oddíl, Foglara neprozradil.

Bezprostředně po válce se Smrček protloukal všelijak. Nějaký čas pracoval jako úředník, neúspěšně se pokoušel uplatnit v médiích. Na konci roku 1945 se o něj začaly zajímat bezpečnostní orgány včetně Státní bezpečnosti (StB), které k jeho osobě shromažďovaly důkazní materiál. Bě-

hem roku 1946 se připravovalo trestní oznámení. Případ začal být posuzován v rámci tzv. malého retribučního dekretu č. 138/1945 Sb. František Smrček se měl dopustit trestných činů proti republice jako redaktor *Zteče* a šéfredaktor *Správného kluka*, a to tím, že v období okupace rozvracel svými články a redaktorskou prací státní zřízení a mravní vědomí československého lidu, zvláště pak mládeže.

Během vyšetřování se Smrček hájil tím, že politické články do kuratorních periodik psal pod silným duševním tlakem. Už v roce 1941 mu prý gestapáci z Jičína při výsleších vytloukli třetinu chrupu, jak jsme už

Chcete být jako přerovští kluci?

Byl jsem se podívat mezi kamarády z největšího kroužku Správného kluka v Přerově. Ale měl jsem štěstí. Na den, kdy jsem přijel do Přerova, byli sem svoláni z podnětu okresního pověřence Kuratoria i chlapci z několika míst okresu, když projevili zájem utvořit si vlastní kroužek. A tak jsem se tu setkal s osmdesáti kamarády Správného kluka z Přerova a okolí.

Pod vedením instruktora Zdeňka Koplíka se chlapci seznámili v několika hodinách s úkoly kroužku Správného kluka, naučili se pochodovat, zacvičili si, zahráli si různé hry, sezpívali se asi při pěti písničkách a závodili mezi sebou o to, kdo je z nich nejlepší.

Kluci jenom hořeli radostí. Neviděl jsem šťastnějších očí nad očích svých přerovských kamarádů. Byla to snad především radost z toho, že se mohli sejít v takovém počtu. Kluci stejně slibovali svému vedoucímu Koplíkovi, že ho ještě před večerem snědí. Samozřejmě samou láskou.

Když jsem je okukoval na hřišti, jak se umějí pustit po atletické dráze, tak mě je-

den kluk strhl do chumlu a hned si na mě vynutil: „Tož, kamaráde, pojďte a ukažte, předběhnete-li mě!“ Co mi, prosím vás, zbývalo. Sotva jsme vyběhli, už jsem měl v zádech jiné špunty. Sice jsem vyhrál, ale kluci mě málem uhonili. Tak se vedlo i jinému kamarádovi z Prahy, řídicímu KSK [Kroužků Správného kluka], který přijel se mnou.

A jak uměli pochodovat a zpívat! Šel jsem s nimi po Přerově. Jejich řady byly vyrovnány jako podle pravítka. Ani starší chlapci nedovedou někdy tak spořádaně pochodovat. Vedl je nejmenší chlapec z jedné hanácké vesničky. Snad by se zdálo, že ti starší na to hubovali. Ale ani nápad. Ten nejmladší a nejmenší byl také nejříznější. Jeho povel: „Pozor!“ dovedl vzduch jen proříznout a hned poté zazněla z jeho úst další překvapivá slova: „Tak co vy tam vzadu!“

Ti chlapci, co přijeli do Přerova z okolních městeček a vesek, aby se dověděli, jak se kroužek Správného kluka zakládá a vede, skoro však záviděli chlapcům z přerovského kroužku. – To je tak. V přerovském kroužku jsou vybraní chlapci z Povinné služby. Prostě

ti nejlepší. Všichni mají krátké kalhotky, bílé košilky a na ně dostanou vlastní odznaky KSK. A poněvadž jich je hodně přes sedmdesát, jsou rozděleni do čtyř skupin, nazvaných družiny a každá tato družina se jmenuje jinak: Čápi, Lišky, Sovy. Každá skupina má také malou vlaječku, ve které Čápi mají vyšitého čápa, Lišky lišku atd. Přerovský kroužek má také svou lékárníčku, vzorně udržovanou, a dokonce vlastní pochod správných kluků, složený 14letým kamarádem. Chlapci se scházejí jednou týdně a jinak se zabývají užitečnou činností. Nyní si právě zlepšují lehkootletickou dráhu, okopávají drny, nahazují písek, vozí písek. Mají i vlastní knihovnu, z které si velmi pilně vypůjčují stejně jako si pilně půjčují Správného kluka. Nesmíme zapomenout ani na to, že mají i své harmonikáře a svého trubače a svůj vlastní malý hudební soubor.

Tož, správní kluci z Přerova, jen se číňte tak dál. A vy ostatní, kdož jste mezi nimi pobýli, nedejte se zahanbit: dožeňte je!

Kroužkům Správného kluka zdar!

František Smrček
Správný kluk, 17. 5. 1944

zmínili. Pro 18letého mladíka to byla zkušenost tak traumatická, že se do takové situace už nechtěl znovu dostat. Když proto v roce 1942, respektive 1943, dostal nabídku redakční práce pro Kuratorium, chápal ji jako příležitost pracovat v oboru, kterému rozumí, a zároveň možnost, jak se vyhnout dalším bolestivým střetům s okupačním režimem.

Po válce uznával, že některé články psát neměl a ani nechtěl. Jejich vytvoření mu bylo údajně nařízeno. Dva články do *Zteče* napsal prý dokonce pod Smrčkovým jménem jeho nadřízený, vedoucí tiskového odboru Kuratoria. Do *Správného kluka* psal Smrček dle svého mínění články v zásadě neškodné, většinou apolitické, což je však věcí diskuze. Smrček se svá tvrzení snažil doložit upozorněním, že i jako redaktor *Správného kluka* byl v letech 1943–1945 opakovaně vyslýchán Gestapem. K tomu by prý nedošlo, kdyby svou práci dával najevo bezmeznou loajalitu. Zdaleka ne všechno se mu v Kuratoriu zamlouvalo, takže ho úzkost neopouštěla. Ještě v březnu 1945 mu

Gestapo údajně prohledalo celý byt, načež si v Petschkově paláci prošel nepřetržitým třídenním výslechem.

Trestní komise nalézací č. 49 při Ústředním národním výboru hlavního města Prahy nakonec vyšetřování Smrčkova případu dne 9. ledna 1947 zastavila. Kromě nízkého věku obviněného a projevené lítosti přihlédla rovněž k dopisu bývalého vůdce podkrkonošské komunistické mládežnické skupiny, který potvrzoval Smrčkovu antifašistickou činnost v letech 1940–1941. Za Smrčka se zaručilo také několik českých žen z jeho okolí. Na tomto základě byl František Smrček, zadržovaný tou dobou ve vazbě v pankrácké věznici, propuštěn na svobodu.

Přesto jeho případ nakonec během roku 1947 doputoval až k mimořádnému lidovému soudu (MLS). Šetření revizní komise bylo neúspěšné. V prvé řadě poukázalo na to, že po roce 1941 už Smrček kontakt s mladými komunisty neudržoval, takže žádná „další ilegální činnost“, kterou by zakrýval svým angažmá v Kuratoriu, neexistovala. Dodatečně shromážděný soubor

aktivistických článků, které Smrčkovi v letech 1942–1943 otiskly deník *Venkov* a časopis *Zteč*, navíc vyvolal velké pochybnosti o tom, jaké zájmy tou dobou skutečně hájil. Ještě v dubnu roku 1947 proto trestní komise č. 54 Smrčkův případ znovu otevřela a nešetřila přitom ostrou kritikou práce svých předchůdců. Vedle pečlivější analýzy Smrčkových novinových článků prostudovala komise také interní kuratorní písemnosti, které podle ní jednoznačně odhalovaly jeho mladistvé oslnění velkoněmeckou myšlenkou a sliby protektorátních politiků. Dalším dokladem se stala fotografie zachycující Smrčka během jeho politického projevu na tribuně s říšskými symboly a plastikou Adolfa Hitlera. Trestní komise došla k závěru, že obviněný v dosavadních výpovědích svůj skutečný vztah ke Kuratoriu z let 1942–1944 účelově bagatelizoval.¹⁶

V polovině října 1948 bylo proti Smrčkovi zahájeno trestní řízení u MLS v Praze. K soudnímu líčení v závěru měsíce se však obviněný nedostavil. Příslušníci SNB se snažili

František Smrček na řečništi Kuratoria. Pro poválečný MLS byla tato fotografie jedním z hlavních důkazů jeho kolaborace.

Foto: SOA Praha

vypátrat místo jeho pobytu a předvést ho před soud, ale neúspěšně. Z bytu údajně odešel 22. října, kdy měl být zatčen, a od té doby ho v Praze už nikdo neviděl. Krátce nato ilegálně přešel státní hranice do západní okupační zóny Německa.

Tak jako celá řada ostatních emigrantů uvízl i Smrček na čas v síti uprchlických táborů. Byl umístěn do tábora v hornobavorském městečku Murnau am Staffelsee. Tam se zpočátku snažil psát ostře pravicový strojopisný zpravodaj *Rozlet*, který vylepoval na návštěvní tabule v táboře, z nichž jej ale komunističtí agenti nebo uprchlíci s jinými politickými názory zase hned strhávali. V letech 1949–1950 se v táboře pokoušel vydávat časopis *Křesťanská obroda*, určený exilové katolické mládeži. Ani *Obroda* však nevycházela pravidelně a brzy zanikla – údajně pro omeze-

né finanční prostředky a Smrčkovy zdravotní potíže. Později jezdil po táborech jako promítač filmů a neúspěšně se pokoušel dostat do USA. V roce 1951 začal pod jménem František Tomáš pracovat jako rozhlasový komentátor stanice Rádio Svobodná Evropa (RFE), kde následně vydržel téměř čtyři dekády. V padesátých letech v tandemu s kolegou Miroslavem Šaškem¹⁷ vydal několik čísel humoristického časopisu *Škorpion*, o kterém hrdě prohlašovali, že není cenzurován.

Podle agenturních zpráv komunistické StB, která jej evidovala v rámci rozpracování celé RFE, byl Smrček i v polovině padesátých let nadále člověkem „protibenešovského smýšlení“. Pokud je známo, žádnou sebereflexi vztahující se k vlastní činnosti za okupace nezanechal. Svě knižní vzpomínky zredukoval na období strávené v mnichovské rozhlasové stanici. Většina Smrčkových spolupracovníků z RFE zřejmě chápala jeho angažmá v kuratorním indoktrinačním plátku jako mladickou nerozvážnost, kriticky ho posuzovali pouze jednotlivci. On sám se ale až do konce života obával dehonestace, což byl podle pamětníků také důvod, proč zůstával uzavřený do sebe a neúčastnil se většiny společenských akcí v rámci pracovního kolektivu RFE. František Smrček-Tomáš zemřel záměrně pozapomenutý v roce 1997.¹⁸

Richard Fuchs

Zatímco Jaroslav Foglar bude i přes rozpačité přešlapování vnímán jako ideový protiklad nacistických ideálů a František Smrček jako nezkušená oběť mladické ctižádosti, Richard Fuchs je prototypem mladíka, který se pod vlivem protektorátní propagandy stal zapáleným nacistou. Tepr-

ve na Fuchsově příkladu tak můžeme sledovat přesvědčenou politickou angažovanost mladého muže, pro nějž spolupráce s redakcemi časopisů *Zteč* a *Správný kluk* nebyla omylem nebo vnučeným zlem, ale záměrně plánovaným startem nacistické kariéry.

Richard Karel Fuchs se narodil 5. ledna 1926 v Pardubicích do národnostně smíšeného manželství. Matka byla Češka, otec Němec, který syna při sčítání lidu v roce 1930 přihlásil k německé národnosti. Přes tuto okolnost byl Richard vychováván v českém duchu, a to jak doma, tak i ve školách, které v rámci povinné školní docházky navštěvoval nejprve v Poděbradech a krátký čas i v Praze. Když mu ale roku 1936 zemřel otec, celá rodina už z nějakého důvodu bydlela na severočeském Teplicku. Teprve postoupení pohraničních oblastí Německu donutilo matku i s třemi dětmi odejít koncem roku

Sedmnáctiletý Richard Fuchs v roce 1943, kdy se dobrovolně hlásil do Waffen-SS

Foto: ABS

16 Státní oblastní archiv v Praze (dále jen SOA Praha), f. MLS Praha, sp. zn. Ls 928/48. Některé další podrobnosti viz Kol. autorů: *Klub zvidavých dětí*.

17 Více k němu TOMEK, Prokop: Tvorba Miroslava Šaška na letácích Svobodné Evropy. *Paměť a dějiny*, 2014, roč. 8, č. 1, s. 124–129, viz <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1401/124-129.pdf> (citováno k 20. 2. 2020).

18 Kol. autorů: *Klub zvidavých dětí*, s. 181–185, 303–307.

1938 do Prahy. Ubytování našla v Hlubočepích, jen kousek od míst, kde v nedalekém Prokopském údolí se svým oddílem tajně skautoval Jaroslav Foglar.

Richardovi bylo při stěhování do Prahy 13 let. K německé národnosti se nehlásil, považoval se za Čecha. Ostatně ani nijak dobře neovládal němčinu. Zda četl foglarovky, už asi nevíme, o jejich existenci ale téměř jistě věděl. V Praze se totiž v roce 1939 zapojil do činnosti Junáka a několik měsíců dokonce působil jako vedoucí vlčat (mladších skautů ve věku cca 7–11 let).¹⁹ Pak se ale jeho život začal ubírat jiným směrem. V červenci 1941 nastoupil zaměstnání jako učeň elektromechaniky v továrně Philips v Hloubětíně. Jak po válce vypověděl před soudem, nejpozději od začátku roku 1943 jako sotva 17letý hlta propagandistické brožurky aktivistických novinářů. Pod jejich vlivem si válku začal představovat jako jedno obrovské dobrodružství a nekriticky přijímal tvrzení protektorátní propagandy slibující brzké vítězství německé armády a blaho, které pak Evropu čeká. Fuchs tyto nacistické vize vehementně, ale neúspěšně propagoval i na pracovišti. Jakmile pak na jaře 1943 začalo naplno fungovat Kuratorium pro výchovu mládeže, bez otálení se zapojil do jeho činnosti.²⁰

Rozhodně nepatřil k mase pasivních Čechů, kteří do povinné služby mládeže chodili ve svém volném čase z donucení, odcvičili požadované sestavy, přetrpěli ideologické přednášky a po zbytek týdne v kontaktu s vrstevníky korigovali chápání svých aktuálních prožitků. Protektorátní aktivismus dovedl mladého Fuchse do tiskového odboru Kuratoria, kde dostal příležitost k intenzivnější spolupráci. Postupně napsal dva články o nebezpečí bolševismu do časopisu

Zteč a propagační text o přínosné výcvikové činnosti Kuratoria do časopisu Správný kluk. Další článek mu otiskla „zglajchšaltovaná“ Přítomnost. Podle něj šlo o neškodný text, popisující údajné výhody, které Čechům přináší práce v Německu. Dikci článku lze posoudit z následující ukázky: Žid nikdy si nepřeje, aby široké vrstvy občanské mnoho znaly a své znalosti neustále prohlubovaly. Nacionálně socialistická revoluce chce vychovat z každého Evropana člověka. [...] Otevírá před ním všechny krásy světa, aby si z nich mohl načerpatí tolik, kolik jeho inteligence snese a za dobré uzná.²¹

V létě 1943 byl už Richard Fuchs natolik omámen naivní germanofilii, že se rozhodl zažádat o německou státní příslušnost. Zároveň se také dobrovolně přihlásil k Waffen-SS. Náhle objevený pocit příslušnosti k německé krvi v něm vzbudil touhu aktivně se zapojit do vítězství německé armády. Předsedovi Kuratoria Emanuelu Moravcovi napsal žádost, v níž mimo jiné uvedl: *Je mi stydno, když pomyslím na naše hochy a dívky a jejich starosti. Na druhé straně němečtí hoši se vážně připravují na odchod k různým zbraním branné moci. Mládež holandská, belgická, dánská a jiná se zúčastňuje germánského tábora a odcházejí na frontu. Proč bych se nemohl zúčastnit i já germánského tábora a se zbraní v ruce po boku německých kamarádů v řadách SS bojovat proti společnému nepříteli. Jsem spolupracovníkem Kuratoria a píši polit[ické] úvahy o české mládeži. [Informace o této činnosti podá [...] kamarád red[aktor] Fr. Smrček.] Cítím však, že to nic není. Vždyť jsem nic nezažil. Ke psaní je nutno mít též životní zkušenosti. Čím více, tím lépe. Nelekám se nikterak nebezpečí, kterým hrozí válka. Nedomnívejte se, že jde o rozmar nezralého kluka. O nacionálním socialismu píši a chci jej hájiti se*

zbraní v ruce. Doufám, že bude mé žádosti vyhověno a že s Vaším přispěním bude mi umožněno zúčastnit se výcviku v germánském táboře a vstoupiti do SS.

Vůdci zdar!²²

Přes prosbu o rychlou odpověď zůstala Fuchsova žádost bez odezvy. Potvrzení německé státní příslušnosti mu však cestu do německé armády otevřelo automaticky. Dne 1. března 1944 nastoupil k říšskoněmecké pracovní službě. Krátce nato byl povolán k výkonu vojenské služby. Pěší výcvik prodělal v Rezně, načež se dobrovolně přihlásil k námořnictvu. V červnu byl odvelen do válečných loděnic v dolnosaském Wilhelmshavenu, kde ale skončil v technických dílnách. S takovým zařazením nemohl být ambiciózní 18letý mladík rozhodně spokojen. Možná tak po válce říkal pravdu, když tvrdil, že v loděnicích neúspěšně žádal o propuštění, což nečekaně zdůvodňoval údajnou českou národností. Těžko říci, zda byl za podobná prohlášení dne 2. května 1945 skutečně odsouzen k smrti, které – jak tvrdil – unikl prý jen díky včasnému příchodu spojeneckých vojsk.

Jisté je, že když Spojenci přistav obsadili, byl Fuchs volný a přes repatriční tábor Oldenburg se v červenci 1945 dostal s českým transportem zpět do Prahy. Po asi třech týdnech zdánlivého klidu se kvůli svému německému původu ocitl v internačním táboře v Praze-Motole, posléze v Kladně-Dubí. Propuštěn byl až po více než roce – v srpnu 1946. Od začátku roku 1947 pak navštěvoval rolnickou pracovní školu v Horšovském Týně na Domažlicku. Tam proti němu místní národní výbor zahájil řízení podle dekretu prezidenta republiky č. 138/1945 Sb., o provinění proti národní cti. Řízení bylo sice zastaveno, brzy se však v Praze rozběhlo znovu. V květnu 1948 veřejně

19 Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), f. Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě (59), sign. 59-28-47, personální dotazník Kuratoria k osobě R. K. Fuchs z 13. 10. 1943.

20 Tamtéž, personální dotazníky Kuratoria k osobě R. K. Fuchs z 1. 6. 1943 a z 13. 10. 1943; SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. Ls 398/48.

21 FUCHS, Richard: Práce v Říši. *Přítomnost*, 1943, roč. 17, č. 8 (1. 5. 1943), s. 7–8.

22 Fotokopie dopisu viz SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. Ls 398/48.

Retribuční trestanec Richard Fuchs na vězeňské fotografii Foto: NA

žalobce MLS vznesl proti Fuchsovi obvinění, že jako německý státní příslušník české národnosti v době zvýšeného ohrožení republiky propagoval nacistické hnutí, schvaloval a obhajoval nepřátelskou okupační vládu, snažil se přihlásit do řad SS a konal nepřátelskou službu v cizím vojsku. Hlavní líčení proběhlo 15. června 1948 a potvrdilo, že Richard Fuchs spáchal provinění proti státu podle § 3 odst. 1 retribučního zákona a § 3 zákona č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, a dále zločin proti státu podle § 1 retribučního zákona, § 6 odst. 1 zákona č. 50/1923 Sb. a podle tzv. velkého dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb., ve znění pozdějších předpisů.²³ Dobový tisk k tomu ironicky poznamenal, že se mu zřejmě nechtělo pracovat, tak se rozhodl pro kariéru u vrahů.²⁴

Fuchs byl odsouzen k trestu těžkého žaláře v trvání 20 let, zostřenému čtvrtletně tvrdým lůžkem. Celý trest si měl odpykat v nucených pracovních oddílech. Musel rovněž uhradit náklady na soudní řízení. Na dvacet let měl pozbýt občanské cti; jeho jmění propadlo státu. Soud se během zasedání snažil zohlednit mladý věk obžalovaného. Došel však k názoru, že Fuchs vynikal spíše nadprůměrnou inteligencí a vyzrálostí. Tribu-

nál vzal v úvahu, že své přesvědčení o vítězství nacismu šířil o své vůli a s velkou angažovaností. Vojskou službu mimoto vykonával až po dovršení 18 let. Soud také připomněl, že obžalovaný několikrát změnil výpověď o svém působení a zařazení v německé armádě. Odmítl rovněž Fuchsovo tvrzení, že o německou státní příslušnost neusiloval a byl k ní úředně donucen. S ohledem na zjištěné skutečnosti vyznívalo takové vyprávění absurdně. Negativní postoj ke službě v německých loděnicích nebyl dle soudu důkazem kritického Fuchsova poměru k nacismu, ale důsledkem zahořknutí z toho, že nebyl přidělen na bojiště. Pakliže Richard Fuchs dle poznatků soudu prošel nějakou deziluzí, stalo se tak až v samém závěru války, kdy už byl pád Německa neodvratitelný. Soud tak pouze uznal, že obžalovanému v době činu nebylo ani 20 let, čili nebyl plně zletilý, k činu se zčásti doznal a jednal pod vlivem nacistické propagandy. Proti Fuchsovi hovořila jak svědectví z hloubětínské továrny Philips, tak i dochované úřední písemnosti Kuratoria. Ve věci propagandistických článků soud nakonec přijal za dostačující Fuchsovo obecné doznání, takže pak už ani netrval na dohledání a dodání kopií jednotlivých periodik.

Původně vyměřený trest Richardu Fuchsovi končil 2. května 1967. Propuštěn byl ale mnohem dříve. Sám žádal už 7. července 1948 v duchu prezidentské amnestie z 19. června 1948 o prominutí nebo zmínění trestu s poukazem na své mládí a nemocnou matku. Jeho chování během věznění bylo vzorné, spáchané činy byly nicméně poválečnou i komunistickou justicí považovány za mimořádně závažné, takže žádosti nebylo vyhověno.

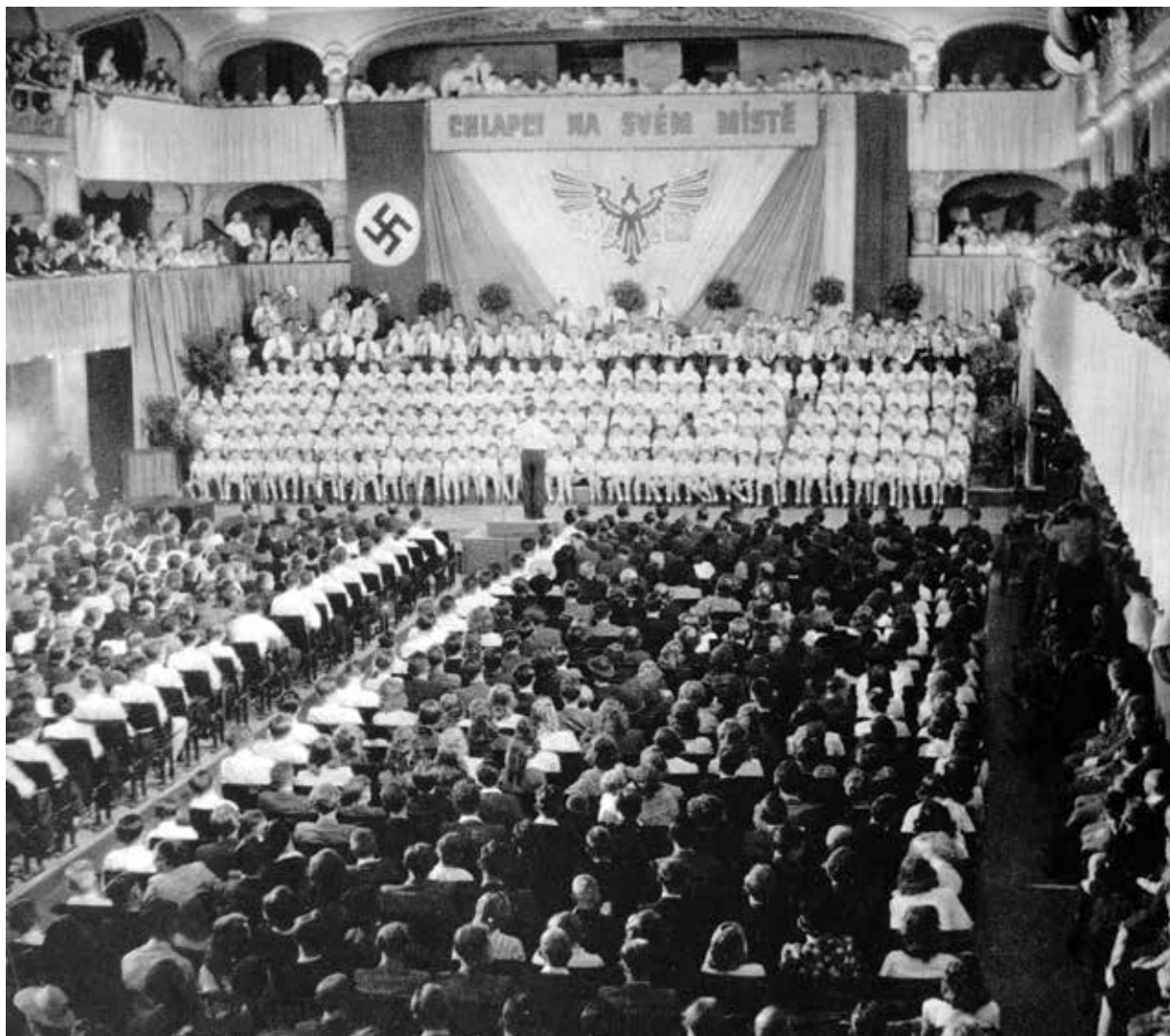
Dne 10. října 1949 byl Fuchs přemístěn k výkonu trestu pod správu velitelství stanice SVS Ostrov u Karlových Varů, několik následujících let tak strávil v prostředí jáchymovských táborů. Vysoký pracovní výkon, přirozená autorita a také trest retribučního tribunálu ho doporučovaly ke jmenování do čela táborové samosprávy, jelikož právě retribuční trestanci byli přednostně vybíráni do těchto prominentních táborových „funkcí“. Fuchs byl ustanoven „starším tábora“ v neblaze proslulém trestaneckém táboře Rovnost v éře legendami opředeného náčelníka Františka Palečka vulgo Albína Dvořáka. Jako nejvýše postavený vězeň zodpovídal za to, že

Takzvaný Palečekův hrad nebo též Fuchsburg, postavený vězni z tábora Rovnost v areálu podniku Jáchymovské doly, n. p., závod Rovnost I. Současný stav. Foto: autor

²³ Tamtéž.

²⁴ Přísný trest protektorátnímu kariéristovi. Chtěl vstoupit do řad vrahů SS. *Práce*, 16. 6. 1948, s. 4.

Kroužky Správného kluka při slavnostním večeru s názvem Chlapci na svém místě, konaném v pražské Lucerně 2. července 1944

Repro: publikace Týden mládeže, 1944

ostatní trestanci v táboře dodržují disciplínu. Od politických vězňů odsouzených podle pokřivených zákonů stalinistické justice si zachovával povýšený odstup. Maketu gotického hradu, postavenou u dolu Rovnost skupinou vězňů z příkazu vedení tábora, někteří trestanci příznačně označovali jako „Fuchsburg“. Richard

Fuchs totiž patřil k výrazným podporovatelům táborové šikany. Zapojoval se i do jednoho z nejkrutějších mučení, k jakým v trestaneckých táborech docházelo: vězňové, kteří odmítali těžit uranovou rudu, museli v silných mrazech stát hodiny i dny u plotu tábora, často až do úplného vysílení. Fuchs z funkce staršího

tábora dohlížel na důsledné plnění těchto trestů. Při prošetřování nezákonností v roce 1970 nehumánnost těchto trestů bagatelizoval a prezentoval je jako přiměřené.²⁵

Státní orgány byly k Fuchsovi nakonec smířlivé: 12. prosince 1955 byl díky amnestii propuštěn na svobodu. Práci a ubytování si našel na inzerát

²⁵ Kol. autorů: *Jáchymovské tábory - PEKLO, ve kterém MRZLO. Trestanecké tábory na Jáchymovsku a exemplární pranýřovací tresty pro odporče těžby uranové rudy*. Nakladatelství Zdeněk Bauer, Praha 2019, s. 384 a násl.

Státního statku Chomutov, který hledal vedoucí na farmu Nová Ves u Hory Sv. Šebestiána. Fuchs, vědom si nečekaně dobrého postavení, rozhodl se sotva půl roku po propuštění zažádat o vrácení všech občanských práv, neboť ztráta občanské cti zůstávala v platnosti i po amnestii. Vyjádření zaměstnavatele, které si soud k posouzení žádosti nechal sepsat, vyznívalo pro Fuchse jednoznačně kladně: jako vedoucí farmy se údajně osvědčil a mezi zaměstnanci byl oblíben. Stejného názoru byl i příslušník chomutovské úřadovny Veřejné bezpečnosti. Naprosto opačný posudek ovšem Fuchsovi vystavil místní národní výbor, který jej vylíčil jako povýšeného hulváta neschopného organizovat podřízeným práci. Soud následně Fuchsovu žádost zamítl. Jednak proto, že od jeho propuštění uběhla jen krátká doba, jednak proto, že jeho osobnost se z posudků jevila rozporuplně.

V zemědělství Fuchs zůstal i několik dalších let. Zprvu ve funkci vedoucího farmáře, posléze se vrátil ke svému původnímu oboru a pro státní statky pracoval jako elektrikář. Dne 6. prosince 1961 byl na něho zaveden signální svazek pro udání, že přechovává fašistickou literaturu. Nic takového se ale neprokázalo. Fuchs se naopak začal jevit jako vhodný potenciální spolupracovník orgánů ministerstva vnitra (MV). Na tomto základě došlo 5. května 1962 k jeho výsledku a vytěžování a Fuchs nabízenou spolupráci ochotně přijal. Připomněl rovněž, že už na Jáchymovsku, kde působil v postavení staršího

tábora, spolupracoval s orgány StB při sledování vězňů. Dne 10. května 1962 byl okresním oddělením MV Chomutov předložen návrh na závazání Richarda Fuchse jako agenta StB do problematiky zemědělství a monitoringu Němců pracujících na státním statku Vintířov, kde byl zaměstnán. K uvedenému úkolu měl mít dobrou kvalifikaci: byl velmi výřečný, dovedl se přizpůsobit v každé situaci a měl dobré sociální dovednosti k navazování nových kontaktů. Jako elektrikář přicházel do styku se všemi zaměstnanci a bylo o něm též známo, že si privátně přivydělává opravami televizorů v domácnostech zaměstnanců statku. Pro osoby z řad tamních Němců mohl být důvěryhodný.

Závazek ke spolupráci s orgány MV při odhalování nepřátel ČSSR Richard Fuchs vlastnoručně sepsal a podepsal 22. května 1962. Jako krycí jméno si zvolil českou variantu svého německého příjmení – „Liška“. Úkoly plnil svědomitě a důsledně konspirativně, byť žádné zásadní poznatky nepřinesl. Od roku 1966 byl místo problematiky zemědělství úkolován na vojenský prostor Doupov, nedaleko něhož bydlel. Tyto úkoly však už plnil se značnou nechutí a choval se alibisticky. V období Pražského jara 1968 zpočátku doufal v osobní rehabilitaci, která se však na případy kolaborantů nakonec nevztahovala. Dál inklinoval k nacionalismu, byť nyní se neubráníl *slzám, když stoupala na stožár vítězů vlajka naší republiky*.²⁶ Pro orgány StB ztratila spolupráce s ním opodstatnění v červnu 1968, kdy ji ukončily. K obnovení kontaktů

došlo na podzim 1972, opět primárně se zájmem o monitoring doupovského vojenského prostoru. Fuchs měl nově působit jako důvěrník pod krycím jménem „Fábera“. Už o dva roky později však oddělení StB Chomutov došlo k závěru, že Fuchs, který v místě bydliště prakticky jen přespává, nemá možnost získávat o pohybu lidí v oblasti žádné zpravodajské informace. Ze sítě důvěrníků StB byl tehdy vyřazen. Jeho další osudy by si vyžádaly samostatné pátrání.²⁷

Závěrem

Nástin tří životních osudů mužů spjatých v době protektorátu s časopisy nacistické mládežnické organizace Kuratorium *Správný kluk* a *Zteč* nabízí zajímavé srovnávací východisko. V definicích skautského spisovatele Jaroslava Foglara měla být charakteristickým znakem „správných kluků“ čestnost, poctivé kamarádství a touha po mravním sebezdokonalení. Podstata politických ideálů Kuratoria byla Foglarovi cizí, důsledkem čehož musel své místo v redakci záhy opustit. Mladý šéfredaktor *Správného kluka*, bývalý komunista František Smrček zůstal nejednoznačný a v mnoha směrech rozpolcený. Ještě mladší obdivovatel Třetí říše Richard Fuchs byl naopak více než jednoznačný – jistěže neblaze. Fuchsovy názory a jednání z období jeho dospívání ukazují, jak zničující potenciál může mít propaganda. Současně však nelze přehlédnout, že problematické myšlenkové vzorce byly charakteristické i pro Fuchsovy pozdější roky života.

²⁶ DOBIÁŠ, Jan: Můj největší zážitek (Anketa k zinním olympijským hrám v Grenoblu). *Mladý svět*, 1968, roč. 10, č. 9, s. 9.

²⁷ ABS, sbírka Svazky tajných spolupracovníků (TS), a. č. TS-893289 MV.